

Det Kgl. Kunnskapsdepartement
Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen

Deres ref: 17/1829
Vår ref: 509-17-51/JMR
Dato: 15.09.2017

Innspill til revisjon av Langtidsplan for forskning og utdanning (LTP)

Vi takker for muligheten til å gi innspill til departementets revisjon av LTP.

NIKU er et flerfaglig, uavhengig forskningsinstitutt og det eneste av miljøinstituttene som har kulturminner og kulturarv som sitt hovedfelt. En rekke av de store samfunnsutfordringene som trekkes frem i LTP påvirker kulturminner og kulturarv: Endringer i klima og det fysiske miljøet og økende ødeleggelse som følge av krig og konflikter er blant hovedårsakene til at kulturminner, og dermed viktige kilder for å forstå vår kulturhistorie, går tapt. Videre er kunnskap om forhistorien viktig for å forstå de kulturelle og historiske premissene for stabilitet og endring. Det offentlige gjennomslaget for resultatene av klima- og miljøforskning taper dessverre ofte i møte med oppfatninger som på tross av demonstrerbare feilslutninger likevel får stor oppslutning. Derfor er kunnskap om kulturelle forhold også vesentlig for etisk, inkluderende og virksom kommunikasjon om og utnyttelse av vitenskap og forskning.

En kunnskapsbasert og globalisert økonomi er avhengig av slik kompetanse og dette bør i større grad reflekteres i revidert LTP. Under følger tilbakemelding på departementets problemstillinger punktvis.

1. Hva fungerer godt i den nåværende planen, og hva fungerer mindre godt?

LTP er etter NIKUs mening et godt instrument for å sikre stabile prioriteringer og forutsigbare bevilgninger for forskning og utdanning over tid. Planen bør imidlertid bli enda mer forpliktende for å nå målet om 3% av BNP til forskning innen 2010. Alle departement må ta ansvar for langsiktig kunnskapsutvikling, og LTP må forplikte og koordinere hele statsapparatet sin forskningsinnsats. Opptrappingsplaner har vist seg å fungere godt og flere må etableres for at de overordnede målene i planen skal nås.

2. Er det temaer og perspektiver som bør reflekteres sterkere i planen?

Humaniora og samfunnsvitenskap (hum/sam) savnes gjennomgående, og det er positivt at mangelen alt er påpekt av Kunnskapsdepartementet og gjennom Humaniorameldingen (Meld St.25). LTP bør dermed søke å integrere perspektivene og anbefalingene i Humaniorameldingen. NIKU støtter forslaget om at FNs bærekraftsmål, som favner alle de overordnede målene i LTP, gir retning til

---

Et institutt i Miljøalliansen

NIKU hovedkontor	NIKU Distriktskontor	NIKU Distriktskontor	NIKU Distriktskontor	NIKU Tromsø
Storgata 2	Farmannsveien 30	Dreggsallmenningen 3	Kjøpmannsgata 1b	Hjalmar Johansens gt. 14
Postboks 736 Sentrum	3111 TØNSBERG	Postboks 4112 Sandviken	7013 TRONDHEIM	Framsenteret
0105 Oslo	Telefon: 23 35 50 00	5835 BERGEN	Telefon: 23 35 50 00	9007 TROMSØ
Telefon: 23 35 50 00		Telefon: 23 35 50 00		Telefon: 77 75 04 00
TeleFax: 23 35 50 01				

konkretiseringen av de tematiske prioriteringene. En måte å få nødvendig integrering av hum/sam er å organisere temaene i LTP på en måte som i større grad ligner strukturen i de utfordringsdrevne H2020-utlysningene. Dette krever tverrfaglige tilnærminger; at forskningsprioriteringer er forankret i sektorene og hos brukermiljø og at ansvarlige departementer forplikter seg til å fordele ressurser fra sine ansvarsområder til tverrfaglige programmer. Realisering fordrer også tverrsektorielt samarbeid mellom offentlig sektor, forskningsmiljø og private virksomheter.

3. Hva er de største hindringene for å nå målene i planen, og hvordan kan vi overvinne dem?

Mål 1: Styrket konkurransekraft og innovasjonsevne: Forskningsinstituttene står for nesten ¼ av FoU innsatsen i Norge og produserer relevant kunnskap for næringsliv, offentlig forvaltning og andre som har behov for anvendt, vitenskapsbasert kunnskap. Det trengs en økt forståelse i næringslivet for at forskning er nødvendig for grønn konkurransekraft samtidig som en trenger verktøy som gjør det mulig for flere å ta i bruk forskning. Virkemidler kan blant annet være:

- Videreføring av næringslivs-PhD og offentlig-PhD, samt videreutvikling av institutt-PhD-ordning til også å omfatte samfunnsvitenskapelige og humanistiske fagretninger, og ordninger som premierer tverrfaglige miljøer
- Incentivordninger og enkel hjelp til åpen publisering og tilgjengeliggjøring av forskningsdata og forskningspublikasjoner (se innspill til Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater: <https://goo.gl/ESPHpd>)
- Tydelige krav fra forskningsfinansiører om åpen tilgang til forskningsdata som følges av konkret, enkel og tilgjengelig veiledning til forskningsinstitusjonene

Forvaltning og næringsliv må bli langt bedre på å bestille, forstå og ta i bruk forskning. Det er også viktig at utdanningsinstitusjonene hjelper studenter og forskere, særlig innen humaniorafagene, til å bli bevisst på hvorfor og hvordan kompetansen deres er nyttig og viktig for samfunnet, herunder næringsliv og forvaltning. Dette er også en utfordring som er påpekt i HUMEVAL, og som NIKU tar alvorlig for vår egen del.

Mål 2: Løse store samfunnsutfordringer. Store samfunnsutfordringer kan ikke løses av en sektor eller ett fagmiljø alene. Det er heller ikke gitt hvor den avgjørende kunnskapen og de gode løsningene vil komme fra. NIKU støtter derfor anbefalingene i OECDs gjennomgang av Norges forskning og høyere utdanning 2017, som går ut på at forskningsprogramutlysninger knyttet til store samfunnsutfordringer bør ta utgangspunkt i spesifikke sider ved problemet som skal adresseres heller enn å låse seg til et bestemt fagområde eller sektor. Følgende virkemidler foreslås

- Utlysninger og programmer med bred, utfordringsdrevet tilgang som sikrer nødvendig åpning for nye perspektiver og uventede innsikter og løsninger
- Langsiktige rammeprogrammer og forutsigbarhet i empiritilgang for forskning
- Mulighetene for å oppnå rask finansiering innenfor akutte forskningstemaer
- FME'er med fokus på kultur og samfunn

Mål 3: utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet. Det er etter NIKUs syn ikke nødvendigvis noen motsetning mellom fremragende og såkalt anvendt forskning. For at forskning skal være anvendbar må den holde høy kvalitet. OECD-rapporten anbefaler at den norske forskningspolitikken verdsetter

og benytter en stor og kvalifisert instituttsektor i vesentlig større grad enn i dag. Her er forutsigbare og forpliktende rammebetingelser en nøkkel. Basisfinansieringen for de norske forskningsinstituttene ligger langt lavere enn forskningsinstitutter som samarbeider og konkurrerer med i Europa.

Tilgang til vitenskapelig publisering, data og resultater representerer også en vesentlig utfordring for små, uavhengige institutter som ønsker å utvikle fremragende forskningsmiljø. NIKU støtter intensjonen i regjeringens forslag til *Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater*, og en bred implementering av OA-publisering vil på lengre sikt lette problemet. I overskuelig fremtid vil det imidlertid være problematisk at vi både har økonomisk belastning med å publisere åpent selv, samtidig som vi betaler dyrt for å få tilgang til forskning i store internasjonale tidsskrift og forlag som ikke publiserer åpent.

Pr i dag er instituttsektoren preget av ulike varianter av lokale løsninger når det gjelder bibliotekressurser. Dette er dels svært dyrt og dels lite tilfredsstillende. En felles bibliotekjeneste for miljøinstituttene eller samarbeid med universitetsmiljøer er en løsning som bør vurderes.

I dag finnes det muligheter for å få finansiering til kortere og lenger utenlandsopphold for forskere som er del av større NFR-finansierte prosjekter. Det er et positivt tiltak som bør utvides og være åpent for alle forskere. På sikt kan dette bidra til styrket internasjonalisering og økt deltagelse i for eksempel EUs rammeprogrammer. Et virkemiddel vil derfor være å opprette et såkornprogram for korte utenlandsopphold hvis hensikt er å styrke utviklingen av langsiktige, bilaterale samarbeidsrelasjoner.

4. På hvilke områder kan det være behov for nye opptrappingsplaner og virkemidler?

Begrunn og prioriter

Langtidsplanen må legge opp til rammebetingelser som gjør at instituttsektoren kan konkurrere på lik linje med andre aktører om nasjonale og internasjonale forskningsmidler. Videre må prioriteringer og opptrappinger på tematiske områder koordineres på tvers av departementer og sektorer, slik også OECD påpeker.

OECD har videre påpekt at lav basisbevilgning bidrar til at markedsavhengigheten for de norske forskningsinstituttene er svært høy. Det gjør det vanskelig for instituttene å forske tilstrekkelig fremtidsrettet og på tema som det ikke er finnes betalingsvilje for i dag.

Behov og virkemidler:

- Off. investering i forskning økes fra 1% BNP til 1,25% frem mot 2023 (3% innen 2030)
- Basisbevilgningen til forskningsinstituttene økes opp mot europeisk nivå (> 25%)
- Opptrappingen av de tematiske områdene på tvers av departementer og sektorer med formål å gi mer rom for humanistisk innrettet forskning
- Tilrettelegging for åpen publisering og tilgjengeliggjøring av forskningsdata og forskningspublikasjoner og felles bibliotekjenester
- Incentivordninger eller kompensasjonsordninger for å overkomme økonomiske og evt. juridiske barrierer for undervisnings- og forskningssamarbeid på tvers av institusjoner.

5. Hva kan eventuelt prioriteres ned ved fortsatt konsentrert satsning på noen få områder?

Etter NIKUs mening favner planen allerede mange langsiktige prioriteringer (hav, klima, miljø, miljøvennlig energi, fornyelse i offentlig sektor, bedre effektivitet i helse og omsorg, muliggjørende teknologi, verdensledende miljøer, innovativt og omstillingsdyktig næringsliv). Dermed vil det kanskje snarere være nødvendig å spisse heller enn å utvide til flere tema.

For å møte store samfunnsutfordringer og få til omstillinger, også på klima- og miljøfeltet, er kunnskap om historisk bakgrunn og kulturelle betingelser helt vesentlig. Uavhengig av hvilke tema og prioriteringer som blir stående etter revidering av planen mener derfor NIKU at det er avgjørende å få en større vekt på humanistisk innrettet forskning ved revidering av LTP.

Vennlig hilsen

Kristin Bakken
direktør

Stefka G. Eriksen
forskningsdirektør